

Απαντήσεις Αρχαίων Ελληνικών

A1.α

1 → Σωστό

2 → Λάθος

3 → Λάθος

A1.β

α → 2

β → 1

γ → 2

δ → 1

B1

Ο φιλόσοφος προσθέτει ακόμη ένα επιχείρημα, για να αποδείξει ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του προορισμένος να ζει μέσα σε πόλεις. Η φύση, η οποία δεν κάνει τίποτε χωρίς αιτία, δηλαδή υπηρετεί πάντα μια σκοπιμότητα(τελεολογική αντίληψη), ενώ εφοδίασε τα ζώα με απλή φωνή, τον άνθρωπο τον προίκισε με το λόγο, ώστε να μπορεί ν' αντιλαμβάνεται το καλό και το κακό, το ωφέλιμο και το βλαβερό, το δίκαιο και το άδικο. Αυτές οι ηθικές αξίες είναι αναγκαίες το άδικο. Αυτές οι ηθικές αξίες είναι αναγκαίες για τη συγκρότηση πολιτικών κοινωνιών.

«Η φύση δεν κάνει τίποτε χωρίς σκοπό ... φυσικών επιστημών» φάκελος υλικού σελ. 161

«Η λέξη λόγος ... λογικής)» φάκελος υλικού σελ. 161

«Οι αριστοτελικοί ορισμοί ... γλώσσα» φάκελος υλικού σελ. 161

B2

Στο απόσπασμα της ενότητας 20 ο Επίκτητος επιχειρεί - απευθυνόμενος στον εαυτό του και τους αναγνώστες - να δώσει απάντηση στο ερώτημα ποιος είναι ο ίδιος ο άνθρωπος και ποια η θέση του στον κόσμο. Καλεί τον άνθρωπο να ενδοσκοπήσει, να σκεφτεί τη μοναδικότητα της ανθρώπινης φύσης. Πιστεύει ότι ένα από τα πλέον ουσιώδη στοιχεία της ανθρώπινης ύπαρξης είναι η προαίρεσις, την οποία θεωρεί ως το κράτιστον, το κυριώτερον και το ισχυρότερον στοιχείο του ανθρώπου, καθώς είναι σύμφυτη με την ελευθερία του.

«Η προαίρεσις ... για την επίτευξη της ευδαιμονίας . φάκελος υλικού σελ. 186

Στη συνέχεια καλεί τον άνθρωπο ν' αναλογιστεί ότι ειδοποιός διαφορά του από τα ζώα είναι ο λόγος «Η έννοια του λόγου πολυσήμαντο ... και τη φύση» φάκελος υλικού σελ. 187

Το τρίτο χαρακτηριστικό γνώρισμα του ανθρώπου είναι η ιδιότητά του να είναι πολίτης του κόσμου. «Ασφαλώς ... λογικότερα» φάκελος υλικού, σελ. 186

Ο άνθρωπος είναι πολίτης του κόσμου και μέρος αυτού, όχι όμως υπηρετικό αλλά ηγετικό. Για να καταστήσει σαφείς τις παραπάνω ιδιότητες ο Επίκτητος κάνει συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές. Χαρακτηριστική η χρήση της προτροπικής προστακτική «σκέψαι» σε β' ενικό πρόσωπο. Στη συνέχεια χρησιμοποιεί μια παρομοίωση (ὥσπερ ἄν ... ὄλου) σύμφωνα με την οποία το σώμα του ανθρώπου αποτελείται από μέρη που αν και επιτελούν διαφορετικές λειτουργίες αλληλοεξαρτώνται και συνεργάζονται.

B3

1 → δ

2 → α

3 → ε

4 → β

5 → στ

B4.α

1 → ε

2 → δ

3 → ζ

4 → β

5 → α

6 → στ

B4.β

- Το σενάριο είναι αδούλευτο, θα χρειαστεί ακόμη πολλή δουλειά.
- Το νέο βιβλίο της συγγραφέως είναι ακόμα καλύτερο από το προηγούμενο.

B5

Το θέμα της προαίρεσης, την ανθρώπινης βούλησης και ελευθερίας επιλογής έχει απασχολήσει διαχρονικά τους στοχαστές. Κοινά σημεία αυτής της προβληματικής διακρίνονται και στο δοκιμιακό κείμενο του Ευ. Παπανούτσου και στην φιλοσοφική θεωρία του Επίκτητου στο έργο του «Διατριβαί».

Στο παράλληλο κείμενο του Παπανούτσου εξάιρεται ο ρόλος της προαίρεσης και τονίζεται ότι αυτή συμπορεύεται με την βούληση αφού είναι αλληλένδετες «Όπου προαίρεση, εκεί και βούληση». Ωστόσο επισημαίνεται ότι μολονότι αυτή είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την ανθρώπινη φύση, δεν γίνεται πάντα αξιοποίησή της στην καθημερινότητα μιας και πολλές ενέργειες του ανθρώπου γίνονται ενστικτωδώς και μηχανικά. «Πρώτον ότι προαίρεση ούτε χρειάζεται ούτε γίνεται σε όλες τις περιστάσεις της ζωής, αφού κάνομε άπειρα πράγματα από το πρωί έως το βράδυ χωρίς σκέψη και ζύγισμα, από συνήθεια, μηχανικά, όπως μας έμαθε ο κοινωνικός εθισμός.» Σημειώνει ότι ο άνθρωπος αντιδιαστέλλεται προς τα ζώα καθώς διαθέτει την βούληση ως απότοκο της προαίρεσης· τα δεύτερα δρουν ενστικτωδώς βάσει των παρορμήσεων και των ορέξεών τους, «Στο ζώο υπάρχει ό ρ ε ξ η, όχι βούληση, γιατί στο ζώο δεν έχομε ηθική προαίρεση», καθώς δεν εμφορούνται από το κριτήριο της ηθικότητας «ηθική προαίρεση». Στο σημείο αυτό άξια αναφοράς είναι η σύνδεση της ηθικής αρετής με την προαίρεση όπως άλλωστε έχει τονίσει και ο Σταγειρίτης φιλόσοφος πως η ηθική αρετή είναι επιλογή του ατόμου και δεν θα μπορούσε να είναι αποτέλεσμα καταναγκασμού.

Στο πρωτότυπο κείμενο ο Στωϊκός φιλόσοφος απευθύνοντας την παραίνεση στον άνθρωπο για την διερεύνηση της ταυτότητάς του με ένα κοφτό και άμεσο υπαρξιακό ερώτημα «Σκέψαι τίς εἶ» απαντά ο ίδιος αμέσως ότι η κατεξοχήν ανθρώπινη ιδιότητα είναι

η προαίρεση που τον ξεχωρίζει από τα υπόλοιπα όντα. Η προαίρεσις είναι ένας σημαντικός όρος της αρχαίας ηθικής φιλοσοφίας, κεντρικός στον Αριστοτέλη (βλ. 15η Διδακτική Ενότητα) και σε Στωικούς όπως ο Επίκτητος. Εκτός από τη γενική σημασία της προτίμησης, στον Επίκτητο σημαίνει την ελεύθερη βούληση, την ελεύθερη στοχαστική επιλογή ενεργειών που συγκροτεί τον ηθικό χαρακτήρα του ανθρώπου. Είναι κυρίως μία κρίση, η έλλογη ικανότητα να επιλέγουμε και να αποβλέπουμε στα αποτελέσματα των πράξεών μας. Προϋπόθεση για την προαίρεσιν είναι η διαίρεσις των πραγμάτων σε αυτά που εξαρτώνται από εμάς (τα ἐφ' ἡμῖν) και σε αυτά που βρίσκονται πέρα από τις δυνάμεις μας (τα ἀπροαίρετα, τα οὐκ ἐφ' ἡμῖν) και είναι αδιάφορα για εμάς και την επίτευξη της ευδαιμονίας. Στην Στωϊκή φιλοσοφία η προαίρεση συνδέεται με την ανθρώπινη ιδιότητα που απορρέει από την έλλογη φύση του ατόμου. Ο λόγος σημαίνει την βασική ιδιότητα που διακρίνει τον άνθρωπο από τα άλλα έλλογα όντα, την ομιλία και την ικανότητα λογικής σκέψης. Η έννοια του λόγου είναι πολυσήμαντη: ομιλία, προφορική έκφραση, διήγηση, λογική ιδιότητα, σκέψη, ορισμός, επιχείρημα, αναλογία. Οι Στωϊκοί εκκινούν από τη θεωρία του προσωκρατικού Ηράκλειτου για τον Λόγο ως ρυθμιστική αρχή που διέπει την πραγματικότητα και συνδέει με σχέσεις αναλογίας όλα τα όντα. Ο λόγος εδώ είναι θεϊκός, μια αιώνια ενεργητική δύναμη του σύμπαντος, υλική και παραγωγική όπως ένα σπέρμα, είναι ταυτόσημη με το πῦρ και τη φύση (βλ. και το σχόλιο στο Κείμενο 1 για την είμαρμένη). Ως μέρος αυτής της φύσης ο άνθρωπος μοιράζεται τον λόγο· και οφείλει να ζει «ακολουθώντας τον λόγο και τη φύση». Ο λόγος υπάρχει μέσα σε κάθε ον και, συνεπώς, μέσα στον άνθρωπο. Ο ἐν ἡμῖν λόγος, δηλαδή η ικανότητά μας για λογική σκέψη και για έκφραση των σκέψεών μας με την ομιλία, αποτελεί τμήμα του κοσμικού λόγου. Έτσι, υπακούοντας στις εντολές του ἐν ἡμῖν λόγου εναρμονιζόμαστε προς τον κοσμικό λόγο και κατ' ἐπέκταση προς την φύση, το περιβάλλον μας, που διέπεται από τις αρχές του. Η παρουσία του λόγου στη φύση έχει ως αποτέλεσμα τίποτα από όσα συμβαίνουν σ' αυτή να μην είναι τυχαίο. Τα πάντα υποστήριζαν οι Στωϊκοί, υπόκεινται σε μια νομοτελειακή τάξη, την είμαρμένη. Αυτή ορίζει μια απαραβίαστη τάξη αιτιών και αιτιατών που όμως δεν ανατρέπει την ανθρώπινη ελευθερία. Δίνονται στον άνθρωπο από την «είμαρμένη» ορισμένες δυνατότητες, ανάμεσα στις οποίες μπορεί να επιλέξει. Η δυνατότητα αυτής της επιλογής οφείλεται στον λόγο που διακρίνει τον άνθρωπο από τα άλλα ζώα. Ενώ τα ζώα ενεργούν αυθόρμητα και σύμφωνα με την φύση τους, ο άνθρωπος σκέφτεται και συνειδητά πράττει. Με τον λόγο ο άνθρωπος διακρίνει το όσιο από το ανόσιο, το καλό από το κακό, το δίκαιο από το άδικο και καταξιώνεται ως ηθικό ον. Ο Επίκτητος διατηρεί την κλασική σύνδεση της προαιρέσεως με την ανθρώπινη λογικότητα, όπως περιγράφεται και από τον Αριστοτέλη ως ἕξις προαιρετική. Αντίστοιχη αναφορά στα ζώα κάνει και ο δοκιμιογράφος που δεν χαρακτηρίζονται από την βούληση αλλά από την όρεξη, τα κατώτερα δηλαδή ένστικτα και που η φύση δεν τα έχει προορίσει για την κατοχή της ηθικής προαίρεσης. «Στο ζώο υπάρχει ὁ ρ ε ξ η, όχι βούληση, γιατί στο ζώο δεν έχουμε ηθική προαίρεση». Στο χωρίο «ἀλλὰ ταύτη τὰ ἄλλα ὑποτεταγμένα, αὐτὴν δ' ἀδούλευτον καὶ ἀνυπότακτον» παρατηρεί κανείς ότι με τα επίθετα ὑποτεταγμένα, ἀδούλευτον και ἀνυπότακτον -με ισχυρή αντίθεση ανάμεσά τους-, ο φιλόσοφος συνδέει εμφαντικά την προαίρεση με την ελευθερία. Η προαίρεση έχει απόλυτη εξουσία μέσα στον άνθρωπο, έχει ηγετικό και καθοδηγητικό ρόλο στον ανθρώπινο βίο, δεν γίνεται δούλη κανενός, παραμένει ανυπότακτη όταν όλα τα άλλα υποτάσσονται σε αυτήν. Επίσης η επανάληψη της αναφοράς στην προαίρεση με τις αντωνυμίες ταύτη και αὐτήν σε αντιδιαστολή με τη γενικότητα της αόριστης αντωνυμίας τὰ ἄλλα αναδεικνύει τον πρωταγωνιστικό ρόλο της προαίρεσης. Από μια άλλη οπτική γωνία ο φιλόσοφος τονίζει το αδούλωτο του πνεύματος του ανθρώπου, έχοντας ο ίδιος την εμπειρία της δουλείας. Έτσι οδηγείται στην εσωτερική υπέρβαση της δουλείας και δίνει στην ανθρώπινη ελευθερία υπαρξιακό νόημα. Είναι διακριτό το κάλεσμα για αυτογνωσία και υπαρξιακή μεταμόρφωση στο πλαίσιο του κοσμοπολιτισμού των ελληνιστικών χρόνων. Η φιλοσοφία λοιπόν, ακόμη παρούσα έστω και με διαφορετική μορφή επεχείρησε να δώσει απαντήσεις στις ανησυχίες και στην ανασφάλεια του ατόμου με πρόσταγμα πως το «ὁμολογουμένως τῷ λόγῳ ζῆν» ισοδυναμεί με το «ὁμολογουμένως

τῆ φύσει ζῆν» Καταληκτικά, εντοπίζονται ως κοινά σημεία η λογικότητα, η αξία της βούλησης, η «εὐβουλία», και η προαίρεση ως ελευθερία επιλογής στον άνθρωπο. Αυτά τα στοιχεία αποτελούν τις ὑψιστες αξίες του αρχαίου ελληνικού πνεύματος που διαμόρφωσαν την σκέψη και των μεταγενέστερων διανοητών και λειτούργησαν ως το έρεισμα του δυτικού πολιτισμού.

Γ1.

Γιατί αν δανειστούμε, μπορούμε με μεγαλύτερο μισθό να προσελκύσουμε τους ξένους πεζοναύτες τους. Γιατί η δύναμη των Αθηναίων περισσότερο [είναι] εξαγοράσιμη (μπορεί να αγοραστεί) παρά δική τους, ενώ η δική μας λιγότερο μπορεί να πάθει αυτό (λιγότερο διατρέχει έναν τέτοιο κίνδυνο), επειδή περισσότερο είναι ισχυρή στα σώματα (στους άνδρες) παρά στα χρήματα.

Γ2.

Οι Κορίνθιοι υποστηρίζουν ότι οι Πελοποννήσιοι θα νικήσουν τους Αθηναίους για τους ακόλουθους λόγους: πρώτον επειδή υπερέχουν και σε αριθμό (σε πλήθος) και σε πολεμική εμπειρία, επίσης, επειδή ομόφωνα, ως συμμαχία, προχωρούν στην εκτέλεση των (συλλογικών) αποφάσεων και διαταγών, και τέλος επειδή θα κατορθώσουν, χρησιμοποιώντας τόσο δικά τους χρήματα όσο και χρήματα του ταμείου των Δελφών και της Ολυμπίας, να δημιουργήσουν ένα αξιόμαχο και εύψυχο (γενναίο), σε σχέση με τους Αθηναίους, ναυτικό.

Γ3.α

Ἐγὼ δέ νῦν καὶ ἀδικούμενος τούς πολέμους ἐγείρω.

Γ3.β

- ἀμυνόμεθα → ἄμυναι
- κατακτησόμεθα → κατάθου
- ἐπικρατῆσαι → ἐπικράτησον
- προύχοντας → πρόσχες
- πολλά → πλέονα/πλείονα και πλέω/πλείω

Γ4.α

- ἔχοντες: αιτιολογική μετοχή (ως επίρρημα προσδιορισμός αιτίας) → ἐγείρομεν · συνημμένη στο ἡμεῖς)
- ἐπικρατῆσαι : υποκείμενο → εἰκός (ἔστί) (τελικό απαρέμφατο)
- πλήθει: δοτική αναφοράς → προύχοντας
- μισθῶ: δοτική μέσου → ὑπολαβεῖν
- ναυβάτας: αντικείμενο → ὑπολαβεῖν
- ἢ οἰκεία: β' ὅρος σύγκρισης (και κατηγορούμενο)

Γ4. β

Οἱ Κορίνθιοι ἔλεγον σφᾶς (τούτους) δέ τότε καὶ ἀδικουμένους τόν πόλεμον ἐγείρειν

Επιμέλεια απαντήσεων: **Βιολάκης Γιάννης, Μπραουδάκη Φιλώ, φιλόλογοι**